

Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser
Ministeriet for Børn og Undervisning

Den 19. oktober 2011

GRUND- OG NÆRHEDSNOTAT TIL FOLKETINGETS EUROPAUDVALG

Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget: "Fremme af vækst og beskæftigelse - en dagsorden for moderniseringen af Europas videregående uddannelser" (KOM(2011) 567).

Meddelelsen blev vedtaget af Kommissionen 20. september 2011 og forelå på dansk 22. september 2011. Notatet oversendes også til Folketingets udvalg for Udvalget for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser.

1. Resumé

Den 20. september 2011 vedtog Kommissionen meddelelsen: "Fremme af vækst og beskæftigelse - en dagsorden for moderniseringen af Europas videregående uddannelser". Meddelelsen skal ses som et strategisk bidrag til Europas EU2020 strategi for vækst og beskæftigelse. Målet er at øge antallet af højtuddannede, forbedre kvaliteten af undervisningen og optimere de videregående uddannelsers bidrag til at få EU's økonomi styrket ud af krisen. I meddelelsen udpeger Kommissionen de nøgleområder, hvor EU-landene skal styrke deres indsats for at nå de fælles uddannelsesmål. Landene opfordres bl.a. til at øge antallet af højtuddannede, forbedre de videregående uddannelsers kvalitet og relevans, uddanne flere forskere for at forbedre grundlaget for fremtidens erhvervsliv og styrke forbindelserne mellem uddannelse, forskning og erhvervslivet for at fremme innovationen. Samtidig opstiller Kommissionen nye konkrete EU initiativer, som skal støtte landenes moderniseringsreformer. Meddelelsen forventes at sætte dagsordenen for det europæisk arbejde med videregående uddannelse under nuværende og kommende formandskaber. Det polske formandskab forventer, at Rådet den 28-29. november 2011 vedtager rådskonklusioner på baggrund af meddelelsen.

2. Baggrund

Kommissionens meddelelse følger op på en tidligere meddelelse fra 2006 "Delivering on the modernisation agenda for universities" (KOM(2006) 208 final).

3. Formål og indhold

Meddelelsen skal ses som et strategisk bidrag til Europas strategi for vækst og beskæftigelse EU2020. Målet er at øge antallet af højtuddannede, forbedre kvaliteten af undervisningen og optimere de videregående uddannelsers bidrag til at få EU's økonomi styrket ud af krisen.

Meddelelsen udpeger de nøgleområder, hvor EU-landene skal styrke deres indsats for at nå de fælles uddannelsesmål. Samtidig fastsætter meddelelsen hvordan EU kan støtte landenes moderniseringsreformer. Kommissionen mener, at der er brug for yderligere reformer på følgende prioriterede områder:

- Øge antallet af højtuddannede, tiltrække et bredere tværsnit af samfundet til de videregående uddannelser og mindske frafaldet på de videregående uddannelser
- Forbedre de videregående uddannelsers kvalitet og relevans, så studieordningerne dækker de enkeltes, arbejdsmarkedets og fremtidens behov, samt stimulere og belønne høj kvalitet i undervisning og forskning

- Give studerende flere muligheder for at erhverve yderligere kvalifikationer gennem studier eller uddannelse i udlandet og tilskynde til tværnationalt samarbejde for at forbedre resultaterne inden for de videregående uddannelser
- Uddanne flere forskere for at forbedre grundlaget for fremtidens erhvervsliv
- Styrke forbindelserne mellem uddannelse, forskning og erhvervslivet for at øge ekspertisen og fremme innovationen
- Sikre en effektiv finansiering, gøre styringen af de videregående uddannelser mere fleksibel og investere i kvalitetsuddannelser, der matcher arbejdsmarkedets behov.

Kommissionen vil bl.a. tage følgende konkrete initiativer på EU niveau:

- Udvikle et nyt multi-dimensionalt informations- og ranking værktøj, som kan profilere videregående uddannelsesinstitutioner og forbedre uddannelsessektorens transparens (U-Multirank i 2013)
- Det nye integrerede uddannelsesprogram, som samler livslang læring(Erasmus), Erasmus Mundus og Unge m.v. vil give flere muligheder for at alle studerende kan studere eller tage praktik i udlandet. Kommissionen fremlagde i juli 2011 forslag til det næste flerårige EU-budget (2014-2020), som lægger op til betydelige stigninger på uddannelses- og ungdomsområdet (+73 %) og inden for forskning (+46 %) i erkendelse af disse områders store betydning for væksten.
- Lancere et Erasmus Masters' degree mobility loan guarantee scheme som et element i de nye programmer fra 2014, så flere studerende kan få adgang til lån, som kan finansiere deres kandidatgrad i et andet medlemsland. Konceptet er ikke nærmere udfoldet.
- Etablere et EU Skills Panorama, som kan forbedre analysen af nutidige og fremtidige kompetencebehov i samfundet og erhvervslivet.
- Forbedre datagrundlaget for at kunne belyse kandidaters beskæftigelse og læringsmobilitet som basis for bedre politiske beslutninger.
- Arbejde sammen med medlemslande og interessenter for at analysere konsekvenserne af forskellige finansieringskilder inden for videregående uddannelser.
- Forslå et "quality framework for traineeships" for, at studerende og kandidater kan få bedre muligheder for praktik.
- Forbedre anderkendelse af udlandsstudier inklusiv praktikophold ved at styrke brugen af ECTS.

Kommissionen opdeler meddelelsen i nøglebudskaber til medlemslande/uddannelsesinstitutioner samt forslag til konkrete initiativer på EU niveau.

Nøglebudskaber til medlemslande/uddannelsesinstitutioner

Højere uddannelsesniveauer for at få de kandidater og forskere, som Europa har brug for

Mange EU-lande prioriterer moderniseringen af deres videregående uddannelsessystemer, men ifølge Kommissionen sker der fortsat ikke en tilstrækkelig god udnyttelse af de muligheder, som de europæiske videregående uddannelsesinstitutioner har for at bidrage til Europas velstand og udfylde deres bredere rolle i samfundet. I Europa 2020-strategien er målet, at 40 % af Europas

unge skal have en videregående uddannelse inden udgangen af dette årti. I 2010 var tallet 33,6 %.

Kommissionen ønsker bl.a. at sikre flere højtuddannede gennem at mindske frafald, støtte svage grupper og generelt sikre lettere adgang til videregående uddannelse f.eks. fra erhvervsuddannelser. Kommissionen peger derudover på, at medlemslandene skal blive bedre til at anvende European Qualification Framework til at dokumentere kvalifikationer. Derudover opfordres landene til at udarbejde nationale strategier for uddannelse af forskere.

Vigtige politikspørgsmål for medlemsstaterne og de højere uddannelsesinstitutioner:

- Der skal udvikles klare overgangsmuligheder fra erhvervsfaglige og andre uddannelsesstyper til de videregående uddannelser. En effektiv måde til opnåelse heraf kan være gennem nationale kvalifikationsrammer, som er relateret til den europæiske kvalifikationsramme, og som bygger på læringsresultater, og gennem klare procedurer for anerkendelse af læring og erfaringer, der er erhvervet uden for den formelle uddannelse.
- Tilskyndelse til inddragelse af elever fra underrepræsenterede grupper og "ikke-traditionelle" lærende, herunder voksne; der skal gives mere gennemsigtig information om uddannelsesmuligheder og resultater samt individuel vejledning for at informere om studievalg og for at mindske frafaldet.
- Det skal sikres, at finansiel støtte når frem til potentielle studerende fra mindrebemidlede grupper, ved at ressourcerne målrettes bedre.
- De nationale strategier til uddannelse og videreuddannelse af et tilstrækkeligt antal forskere skal udarbejdes og gennemføres i overensstemmelse med EU's forsknings- og udviklingsmål.

Forbedring af de videregående uddannelsers kvalitet og relevans

Kommissionen opfordrer uddannelsesinstitutioner/landene til at sikre bedre match mellem uddannelseskompetencer og de kompetencer, som erhvervslivet efterspørger. Kommissionen mener bl.a., at erhvervslivet skal inddrages i fastlæggelse af relevante uddannelseskompetencer. Et vigtigt redskab til at sikre bedre kompetencematch er at anvende IKT til at sikre fleksibilitet og hurtig omstilling bl.a. i undervisningen eller ved fjernundervisning.

Vigtige politikspørgsmål for medlemsstaterne og de højere uddannelsesinstitutioner:

- at tilskynde til anvendelse af prognoser vedrørende kvalifikationer og vækst og data om kandidaters beskæftigelse (herunder en gennemgang af kandidaters beskæftigelse) ved udformningen, formidlingen og evalueringen af kurser samt tilpasning af kvalitetssikring og finansieringsmekanismer, således at gode resultater i forberedelsen af studerende til arbejdsmarkedet belønnes
- at tilskynde til en bredere vifte af studieforløb (f.eks. deltid, fjernstudier og modullæring, efteruddannelse for voksne, der vender tilbage til uddannelsessystemet, og andre, der allerede er på arbejdsmarkedet) ved at tilpasse finansieringsmekanismerne, hvor det er nødvendigt

- at udnytte ikt's potentiale bedre for at muliggøre mere effektiv og personaliseret læring, undervisning og forskningsmetoder (f.eks. e-læring og blended learning) og øge anvendelsen af virtuelle læringsplatforme
- at styrke arbejdsmarkedsinstitutionernes kapacitet (herunder de offentlige jobcentre) og forbedre arbejdsmarkedsordningerne med henblik på at skabe overensstemmelse mellem kvalifikationer og job og at udvikle aktive arbejdsmarkedspolitikker for at fremme kandidaters beskæftigelse og styrke erhvervsvejledningen
- at indføre incitamenter for højere uddannelsesinstitutioner til at investere i videreuddannelse for de ansatte, at ansætte tilstrækkeligt personale til at udvikle nye discipliner og at belønne høj kvalitet i undervisningen
- at koble finansieringen af ph.d.-programmer sammen med principperne for innovative ph.d.-uddannelser.

En styrkelse af kvaliteten gennem mobilitet og tværnationalt samarbejde

Inden for Bologna samarbejdet har ministrene vedtaget et mål om, at 20 % af de studerende inden for videregående uddannelse skal have været på mobilitetsophold. Det forventes, at et lignende mål vedtages af Rådet i november 2011. Til trods for det politiske mål mener Kommissionen, at der er for mange hindringer for uddannelsesmobilitet i EU. Kommissionen peger bl.a. på, at anerkendelse af akademiske kvalifikationer opnået i udlandet er besværligt i mange lande og skal forbedres. Derudover er der ifølge Kommissionen for ringe muligheder for at medtage lån og stipendier til udlandet.

Vigtige politikspørgsmål for medlemsstaterne og højere uddannelsesinstitutioner:

- at tilskynde institutionerne til mere systematisk at lade læringsmobilitet indgå i studieordningerne og at fjerne unødvendige hindringer for at skifte læreanstalt mellem bachelor- og masterniveau og gøre samarbejde og udvekslinger tværnationale
- at sikre en effektiv anerkendelse af meritter erhvervet i udlandet gennem en effektiv kvalitetssikring, en sammenlignelig og ensartet anvendelse af det europæiske meritoverføringssystem og kvalifikationsbevistillægget og ved at relatere kvalifikationer til den europæiske kvalifikationsramme
- at forbedre adgangen, ansættelsesvilkårene og udviklingsmulighederne for studerende, forskere og undervisere fra andre lande, bl.a. ved en fuldstændig gennemførelse af direktiverne vedrørende studerende og forskere¹ og af EU's visakodeks for at gøre det lettere at udstede Schengen-visa til studerende og forskere, som opholder sig et kortere tidsrum² i EU.

Der skal sættes gang i videntrekanten: sammenknytning af videregående uddannelse, forskning og erhvervsliv med henblik på høj kvalitet og regional udvikling
Kommissionen mener, at der stadig er et uforløst potentiale i samspillet mellem uddannelse, innovation og forskning. Kommissionen har den opfattelse, at uddannelsesinstitutioner ikke udnytter deres potentiale for at integrere forskningsresultater og innovativ praksis i deres ud-

¹ Rådets direktiv 2004/114/EF og Rådets direktiv 2005/71/EF.

² Ophold på højst tre måneder inden for en periode på seks måneder.

dannelser, samt forsømmer mulighederne for at gøre viden parat til brug for markedet. Kommissionen fremhæver samtidig behovet for yderligere fokus på entreprenørskab og innovation i videregående uddannelser. Derudover ønsker Kommissionen flere partnerskaber mellem offentlige og private aktører.

Vigtige politikspørgsmål for medlemsstaterne og de højere uddannelsesinstitutioner:

- at stimulere udvikling af iværksætterevner, kreative og innovative evner inden for alle discipliner og i alle tre uddannelsesforløb og fremme innovation i de videregående uddannelser gennem mere interaktive læringsmiljøer og en styrket infrastruktur for overførsel af viden
- at styrke de højere uddannelsesinstitutioners infrastruktur for overførsel af viden og forbedre deres evne til at engagere sig i nystartede virksomheder og spin-off-virksomheder
- at tilskynde til partnerskab og samarbejde med erhvervslivet som en nøgleaktivitet for de højere uddannelsesinstitutioner gennem belønningsmæssige strukturer, incitamenter til multidisciplinært og tværorganisationelt samarbejde og aftrapning af regulerende bestemmelser og administrative hindringer for partnerskaber mellem institutioner og andre offentlige og private aktører
- at fremme den systematiske inddragelse af højere uddannelsesinstitutioner i udarbejdelsen af integrerede lokale og regionale udviklingsplaner og at målrette regional støtte til samarbejde mellem højere uddannelsesinstitutioner og erhvervsliv, især med hensyn til oprettelse af regionale ekspertise- og specialiseringscentre.

En bedre styring og finansiering

Kommissionen understreger, at Europa investerer for lidt i videregående uddannelse. Europa investerer i gennemsnit 1,3 % af BNP mens USA investerer 2,7 % og Japan 1,5 %. Kommissionen påpeger, at der er behov for ekstra investeringer – private eller offentlige – for at sikre uddannelsessektorens bidrag til vækst. Kommissionen bemærker, at brugerbetaling bliver mere og mere udbredt. I den forbindelse vil Kommissionen følge de sociale konsekvenser. Kommissionen mener, at en større grad af autonomi til uddannelsesinstitutionerne kan bidrage positivt til at sikre en mere fleksibel finansiering og bedre anvendelse af begrænsede midler.

Kommissionen mener, at medlemslandene skal målrette finansiering efter institutionernes profiler og resultater, så institutionerne bliver bedre til at vælge forskellige institutionsstrategier og samtidig udvikle excellence. Derudover fremhæver Kommissionen, at match-finansiering af offentlige midler med private kan fremme alternative finansieringskilder.

Vigtige politikspørgsmål for medlemsstaterne og de højere uddannelsesinstitutioner:

- at tilskynde til en bedre beregning af de reelle udgifter ved videregående uddannelser og forskning og omhyggeligt at målrette tildelingen af midler, bl.a. gennem resultatrelaterede finansieringsmekanismer, hvilket indebærer indførelse af et konkurrenceelement

- mekanismer til målrettet finansiering tilpasset de forskellige behov, afhængigt af de forskellige institutioners profil, for at tilskynde dem til at fokusere indsatsen på deres særlige styrke og udvikle incitamentet for at støtte en bred vifte af strategiske valg og for at udvikle ekspertisecentre
- at give lettere adgang til alternative finansieringskilder, herunder anvendelse af offentlige midler som løftestang for private og andre offentlige investeringer (f.eks. gennem medfinansiering)
- at give støtte til udvikling af strategiske og professionelle ledere i de videregående uddannelser og sikre, at de højere uddannelsesinstitutioner er så uafhængige, at de kan fastlægge deres strategiske mål, styre indtægter, belønne resultater for at tiltrække det bedste undervisnings- og forskningspersonale, fastlægge adgangspolitikker og indføre nye studieordninger
- at tilskynde institutionerne til at modernisere deres personaleforvaltning for at kunne få logoet "HR Excellence in Research" og gennemføre henstillingerne fra Helsingforsgruppen vedrørende kvinder og videnskab³.

Forslag til konkrete initiativer på EU niveau

Kommissionen opstiller en række initiativer, som skal gennemføres på EU niveau og samtidig understøtte indsatsen i medlemslande/på uddannelsesinstitutioner.

Støtte til reformer gennem politikdokumentation, analyse og åbenhed

Kommissionen vil fokusere på at skabe transparensredskaber, som kan belyse diversiteten inden for europæisk videregående uddannelse til gavn for studerende, uddannelsesinstitutioner og medlemslande. Konkret vil Kommissionen lancere U-Multirank og fremlægge de første resultater i 2013 (der er pt. gennemført et pilotprojekt). U-Multirank vil gøre ranking tilgængelig for alle interessenter og benytte mange flere parametre end de nuværende rankingsystemer (f.eks. Times Higher), som i høj grad er forskningsbaserede. Kommissionen forventer, at U-Multirank vil sikre studerende bedre uddannelsesmuligheder, hjælpe uddannelsesinstitutioner til at finde deres mission/identitet samt gøre det lettere for landene at fokusere politiske tiltag.

Europa-Kommissionen vil:

- lancere U-Multirank: et nyt resultatbaseret rangordnings- og informationsredskab til udarbejdelse af profiler af højere uddannelsesinstitutioner, der sigter på en radikal forbedring af åbenheden i sektoren videregående uddannelse og med de første resultater i 2013. Ved at gå ud over fokuseringen på forskning i de nuværende rangordninger og resultatindikatorer og ved at give brugere mulighed for at skabe individuelle flerdimensionelle klassificeringer vil dette redskab, der drives uafhængigt, give oplysninger om valg og beslutningstagning hos alle interesserede parter i de videregående uddannelser

³ Jf. arbejdsdokument fra Kommissionens tjenestegrene, afsnit 6.3.

- i samarbejde med Eurostat forbedre data om læringsmobilitet i de europæiske videregående uddannelser og beskæftigelsesresultater og arbejde på gennemførelsen af et europæisk register for videregående uddannelser
- give en specifik vejledning og henstillinger vedrørende en forbedring af de grundlæggende og tværgående kvalifikationer og en overvindelse af misforhold mellem udbud og efterspørgsel af kvalifikationer
- i samarbejde med medlemsstaterne og interesserede parter at analysere virkningen af forskellige finansieringsmåder for de videregående uddannelsessystemers diversificering, effektivitet og lige muligheder.

Fremme af mobilitet

Kommissionen vil fra 2014 indføre et "Erasmus Masters Degree Mobility Scheme", som skal sikre lån til EU studerende, som tager en kandidatgrad i et andet EU land. Forslaget er pt. ikke uddybet i detaljer og fremstår som en simpel lånegaranti. Derudover vil Kommissionen udbrede brugen af ECTS og sikre samspillet med Bologna processen.

Europa-Kommissionen vil:

- forbedre anerkendelsen af studier i udlandet ved at styrke det europæiske meritoverførsels- og meritakkumulationssystem (ECTS), foreslå incitamenter i EU-programmer til en bedre gennemførelse heraf og i arbejdet via Bolognaprocessen
- foreslå en ordning for mobilitet for studerende på Erasmus masterkandidatuddannelser (ved hjælp af garantiordning for lån til studerende på europæisk niveau), som skal fungere fra 2014, for at fremme mobilitet, eliteforskning og adgang til betalbar finansiering for studerende, der tager deres mastereksamen i en anden medlemsstat, uanset deres sociale baggrund
- inden for rammerne af det europæiske område for videregående uddannelse bidrage til at styrke synergieffekten mellem EU og mellemstatslige processer.
- støtte en analyse af potentialet i mobilitetsstrømmen af studerende, også i Bolognaprocessen, for at tage hensyn til Den Europæiske Unions Domstols domme⁴ og af kvalitetssikringsstandarder for at sikre kvaliteten i undervisning ved franchise
- fremme den europæiske ramme for forskningskarrierer for at støtte tværnational forskermobilitet og hjælpe forskere med at finde jobtilbud og arbejdsgivere med at finde passende ansøgere ved at give en beskrivelse af forskningsstillinger i henhold til fire kompetenceniveauer⁵.

⁴ Sag C-73/08, Nicolas Bressol og Céline Chaverot m.fl. mod Gouvernement de la Communauté française (det franske fællesskabs regering).

⁵ Fælles profiler (juniorforsker/anerkendt forsker/etableret forsker/ledende forsker) for alle sektorer og deltagende lande, som der er fremsat ønske om i initiativet "innovation i EU" (2010). Rapport vedtaget af styringsgruppen for det europæiske forskningsområde vedrørende menneskelige ressourcer og mobilitet, maj 2011.

Videregående uddannelse som centralt element ved innovation, jobskabelse og beskæftigelsesevne

Kommissionen vil i 2011 vedtage den fremtidige model for EIT og foreslå emner for de nye KICs. Derudover vil Kommissionen støtte interaktionen mellem universiteter og erhvervsliv gennem strukturerede partnerskaber kaldet 'knowledge alliances' og foreslå en kvalitetsramme for praktik i virksomheder.

Europa-Kommissionen vil:

- Inden udgangen af 2011 vedtage en strategisk innovationsdagsorden med en beskrivelse af EIT's fremtid, dets prioriterede områder og forslag om lancering af nye viden- og innovationsfællesskaber
- på grundlag af det for nylig startede pilotprojekt styrke interaktionen mellem universiteter og erhvervsliv gennem videnalliancer
- i forbindelse med Marie Curie-aktioner styrke en europæisk ordning for ph.d.'er i industrien for at støtte anvendt forskning
- foreslå en kvalitetsramme for praktik for at hjælpe studerende og kandidater med at få de praktiske erfaringer, der er nødvendige på arbejdspladsen, og for at få flere praktiktilbud af højere kvalitet. Kommissionen vil også oprette en enkelt centraliseret platform for praktiktilbud i Europa.

Støtte til en internationalisering af de videregående uddannelser i Europa

Kommissionen ønsker at EU spiller en mere aktiv rolle via uddannelsessamarbejde med tredjelande f.eks. inden for udviklingsarbejdet i tredjelande. Kommissionen vil undersøge muligheden for at udarbejde en EU strategi for internationalisering af videregående uddannelse.

Europa-Kommissionen vil:

- fremme EU som studie- og forskningssted for toptalenter fra hele verden ved at støtte udarbejdelse og udvikling af internationaliseringsstrategier i Europas højere uddannelsesinstitutioner
- udvikle forbindelser vedrørende videregående uddannelse med partnere uden for EU med henblik på at styrke de nationale uddannelsessystemer, politikdialogen, mobiliteten og den akademiske anerkendelse, bl.a. via udvidelsesstrategien, den europæiske naboskabspolitik, den samlede migrationsstrategi og Bologna-politikforummet
- gøre brug af eksisterende mobilitetspartnerskaber for at styrke og lette udvekslinger af studerende og forskere
- overveje forslag om ændringer vedrørende direktiver om studerende og forskere⁶ for at gøre EU endnu mere attraktiv for talenter fra lande uden for EU og undersøge, om processerne og de tilhørende rettigheder bør gøres lettere og/eller skærpes

⁶ Ligeledes i henstilling 2005/761/EF om lettelse af medlemsstaternes udstedelse af ensartede visa til kortvarigt ophold til forskere fra tredjelande, som rejser inden for EU med henblik på videnskabelig forskning.

- styrke sporingen af ph.d.-studerende fra lande uden for EU som en procentuel andel af alle ph.d.-studerende, som anført i resultattavlen for forskning og innovation, for at man kan måle, hvor attraktiv EU-forskningen og ph.d.-uddannelsen er i forhold til resten af verden.

Styrkelse af EU-finansieringens langsigtede virkninger og komplementaritet
Kommissionen foreslår, at EU-investeringerne i videregående uddannelse kanaliseres gennem følgende tre finansieringsmekanismer under den flerårige finansielle ramme fra 2014-2020:

Uddannelse i Europa: et enkelt program for uddannelse og ungdom

For at bidrage til målene i Europa 2020 vil Europa-Kommissionen fremsætte forslag om et enkelt program for uddannelse og unge med forenkede adgangsmuligheder og enklere forvaltning.

Horisont 2020: rammeprogram for forskning og innovation

Det nye program Horisont 2020 vil dække al relevant EU-finansiering af forskning og innovation, som i øjeblikket gives gennem det syvende forskningsrammeprogram, programmet for konkurrenceevne og innovation og andre EU-initiativer vedrørende innovation, såsom Det Europæiske Teknologiske Institut (EIT).

Samhørighedspolitikinstrumenter

I finansieringsperioden 2007-2013 vil der blive brugt ca. 72,5 mia. EUR i samhørighedsstøtte fra EU til uddannelse og 60 mia. EUR til forskning og innovation. En strategisk udnyttelse af EU's samhørighedspolitik kan styrke den videregående uddannelses sociale, økonomiske og territoriale bidrag markant.

De kommende tiltag i retning af en intelligent, bæredygtig og inklusiv videregående uddannelse i Europa

Kommissionen vil inddrage interessenter herunder Europa-Parlamentet, Regionsudvalget og Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg, Den Europæiske Investeringsbank samt Eurostat for at gennemføre den opstillede dagsorden⁷. Kommissionen vil derudover trække på eksternt ekspertise og vil som et første skridt i 2012 oprette en gruppe på højt niveau med et løbende mandat til analyse af vigtige emner vedrørende moderniseringen af videregående uddannelse. Første emne bliver fremme af eliteforskning.

⁷ F.eks. sammen med EIB at arbejde på en europæisk garanti for lån til studerende, med Regionsudvalget om den videregående uddannelses rolle i den regionale udvikling og med medlemsstaterne i den tematiske arbejdsgruppe om modernisering af den videregående uddannelse.

4. Europa-Parlamentets udtalelser

Det er uklart hvornår Europa-Parlamentet vil udtale sig om meddelelsen.

5. Nærhedsprincippet

Nærhedsprincippet er ikke relevant, da der ikke er tale om lovgivningsforslag.

6. Gældende dansk ret

Kommissionens meddelelse har ingen lovmæssige konsekvenser.

7. Konsekvenser

Meddelelsen skønnes ikke at have væsentlige samfundsøkonomiske konsekvenser.

8. Høring

Grundnotat blev sendt i skriftlig høring i EU-specialudvalget for uddannelse den 30. september 2011. Følgende bemærkninger blev modtaget:

Danske Lærerorganisationer International (DLI): "Indledningsvis kan DLI erklære sig positiv overfor Kommissionens overordnede intention om mere mobilitet og gennemsigtighed i det europæiske uddannelsessystem, men DLI er på en række punkter særdeles uenig med Kommissionen, når det kommer til "vejen ad hvilken" dette mål kan nås. DLI ser naturligvis med stor sympati på Kommissionens forslag om større investering i pædagogisk og professionel udvikling for forskere og undervisere på de videregående uddannelser, og DLI er også enig i, at øgede investeringer i forskning og udvikling er en nødvendig forudsætning for, at Europa kan klare sig i den globale konkurrence.

DLI undrer sig over Kommissionens anvendelse af termen: "Modernisering". Ofte skal "modernisering" læses som "liberalisering" i Kommissionens meddelelse. DLI tager klart afstand fra forestillingen om, at videregående uddannelse kan drives på markedsvilkår. DLI er desuden af den opfattelse, at det er alt for snævert kun at se universiteterne som en katalysator for vækst. Universiteterne må og skal ses som en vigtig medspiller i det demokratiske samfund. For at kunne udfylde denne rolle, skal universiteternes autonomi og forskernes akademiske frihed være sikker. Politiske krav om absolut nytteværdi er en trussel mod den frie forskning. I Kommissionens meddelelse fremføres gentagne gange (fx s. 9) antagelsen om, at konkurrence mellem universiteterne i Europa automatisk vil medføre højere kvalitet. DLI tager afstand fra denne antagelse.

DLI er enig i, at kvaliteten af såvel undervisningen som forskningen på de videregående uddannelser er afgørende for udviklingen af Europa, men uenig i, at disse to elementer kan adskilles. På de videregående uddannelser er der, og skal der være, en tæt sammenhæng mellem undervisning og forskning og udvikling. Forskning skaber grundlaget for en stadig refleksion over og udvikling af arbejdet på de videregående uddannelser. Endvidere er det nødvendigt med den tætte kontakt mellem de to områder for at fastholde de mest kompetente undervisere. Derfor finder DLI det kritisabelt, at Kommissionen tilskynder specialisering blandt universiteter i henholdsvis undervisning og forskning. Forslaget om, at universiteterne skal specialisere sig i videnskabelige felter, forekommer ikke gennemtænkt. Der er i meddelelsen fx ingen klarhed over, hvem der skal styre processen.

1. Kommissionen tilskynder til bedre identifikation af de reale omkostninger af videregående uddannelse og forskning. Samtidig foreslås fordelingsmekanismer styret efter "performance", hvormed der introduceres stærkt forøget konkurrence mellem institutionerne om forsknings- og undervisningsmidler. DLI tager – jf. ovenfor – stærk afstand fra en sådan udvikling. For det første er det uklart, hvad fordeling efter "performance" omfatter. Hvilke kriterier lægges til grund, og af hvem? Igen er der stor risiko for, at grundforskning og små videnskabelige områder udhules eller forsvinder. Herudover betyder introduktionen af konkurrenceelementet en hindring for vidensdeling, hvilket vil være ødelæggende for forskningen. Endelig må DLI tage afstand fra Kommissionens opfordring til favorisering af de naturvidenskabelige studier. Dels ses det naturvidenskabelige område ensidigt som katalysator for vækst og udvikling, dels anses det for nemmere at måle umiddelbar gevinst indenfor disse studier. Men det betyder ikke, at humanistisk forskning og undervisning er mindre vigtig eller mindre vækstskabende. Humanister har i stigende grad en væsentlig rolle i erhvervslivet, arbejdsløsheden er fx steget mindre for humanister end for fx ingeniører og arkitekter.
2. Kommissionen lægger op til øget brug af skills- og vækstprognoser/fremskrivninger, samt oversigter over færdiguddannede kandidaters beskæftigelse i udbud af og indhold i uddannelserne. Endvidere tilskynder Kommission til brug af finansieringsmekanismer som honorarer/favoriserer succes med at uddanne beskæftigelsesegnede kandidater. DLI har i tidligere høringer understreget, at det er kritisabelt, at studerendes undervisning skal tilrettelægges ud fra usikre fremskrivninger, som måske i bedste fald tjener kortsigtede behov i erhvervslivet. De videregående uddannelser skal derfor sikre, at de studerende erhverver sig brede, almene kompetencer inden for deres fag og en værktøjskasse, som danner basis for livslang læring og professionel udvikling.
3. DLI afviser Kommissionens forestilling om mere privat finansiering af de videregående uddannelser. Uddannelse bør i et moderne demokrati være et frit gode, der som følge heraf er underlagt politiske mål og styring. Derfor bør den markedsgørelse af de videregående uddannelser, som Kommissionen lægger op til, afvises. I denne sammenhæng er det også bekymrende, at Kommissionen tilskynder til, at universiteter skal have mere autonomi til at råde over indkomst og belønne efter præstationer og fremme alternative finansieringsmuligheder. De videregående uddannelser er en samfundsinstitution, der skal styres af det offentlige. Forestillingerne om brugerbetaling som finansiering af øget aktivitet på de videregående uddannelser må også afvises. Der er evidens for, at brugerbetaling har social slagside og øger frafaldet blandt studerende med svag akademisk baggrund.
4. DLI er enig i at samarbejde mellem undervisning, forskning og innovation er frugtbar, men finder, at Kommissionens udskiftning af innovation med business i "knowledge triangle", er uforståelig, da det igen lægger op til, at forskningen og undervisningen udelukkende rettes mod erhvervslivets præferencer.

5. DLI påpeger i relation til Kommissionens initiativ om "quality framework for traineeships", der skal hjælpe studerende og kandidater til praktisk erfaring, at det ikke må blive en vej til billig arbejdskraft og udnyttelse af arbejdsløse unge bl.a. i lyset af finanskrisen. Færdiguddannede kandidater må ikke benyttes som gratis arbejdskraft. Der skal være ordentlige rammer om praktikpladser i relation til løn- og arbejdsforhold og erhvervede kompetencer.

DLI finder ikke, at nogen former for rangordning kan give et "retfærdigt" og retvisende billede, der fremmer kvalitet eller transparens mellem universiteterne. I stedet bør man på europæisk plan samarbejde om – gennem forskning - at identificere redskaber, der af institutionerne kan anvendes til at fremme kvaliteten i undervisning og forskning.

Det er DLI's forståelse at Kommissionen skal servicere EU's borgere og ikke udelukkende den private sektor. Kommissionens syn på de videregående uddannelser som en art service, der alene skal fremme væksten i det private erhvervsliv, deles ikke af DLI. De videregående uddannelser har en bred vifte af opgaver – ikke mindst i et moderne samfund – hvor de skal bidrage til dannelse, social sammenhængskraft og udvikling af demokratiet."

FTF: "Kommissionens dagsorden for modernisering af de videregående uddannelser er for snævert sat. Den burde tage udgangspunkt i uddannelsernes brede formål. FTF er til gengæld enig i, at det er helt nødvendigt at løfte uddannelsesmålsætningen så flere frem til 2020 bliver uddannet på det videregående niveau, men det kan kun lykkes hvis EU medlemslandene prioriterer uddannelserne økonomisk.

FTF har desuden følgende bemærkninger:

1. Målet med videregående uddannelse

Kommissionens meddelelse rejser et behov for at drøfte de videregående uddannelsers mål og rolle i samfundet. For FTF er det vigtigt at understrege at uddannelsessystemet, herunder de videregående uddannelser, har og fortsat skal have et bredt formål dvs. bidrage til dannelse og kvalificering, til social sammenhængskraft og til innovation og vækst. Dette brede mål er samtidig afgørende for at uddannelsessystemet kan yde sit bidrag til udviklingen af demokratiet.

På baggrund af den aktuelle krise i Europa er det en afgørende udfordring at søge nye veje til at fremme væksten og dermed grundlaget for de europæiske velfærdssamfund. Her skal de videregående uddannelser og forskning spille en central rolle. Økonomisk fremgang skal ikke mindst bygge på innovation og dermed på kompetencer og ny viden fra uddannelse og forskning.

Det er imidlertid et gennemgående problem i Kommissionens meddelelse, at moderniseringen af de videregående uddannelser alene ses som et spørgsmål om at styrke uddannelsernes rolle i relation til innovation og vækst. Når Kommissionen lægger op til en dagsorden for modernisering af de videregående uddannelse er fokus alt for snævert. Dagsordenen burde være langt bredere.

2. De videregående uddannelsers diversitet

Det er positivt at Kommissionens meddelelse tager udgangspunkt i de videregående uddannelsers diversitet. Der er mange typer af videregående uddannelsesinstitutioner med hver deres profil. Nogle har en stærk erhvervs- og professionsrettet profil, hvor andre har en akademisk.

For FTF er det vigtigt at denne diversitet ikke anvendes til en form for opdeling i A og B uddannelser eller institutioner. Der er desværre i Kommissionens meddelelse en tendens til en opdeling i henholdsvis uddannelsesinstitutioner med og uden forskning, der kan trække i retning af en sådan opdeling. Målet må efter FTF opfattelse være, at der på det videregående uddannelsesniveau er en tæt sammenhæng mellem uddannelse og forskning uanset de videregående uddannelsernes profil og specifikke mål.

3. Udfordringen er at uddanne tilstrækkeligt mange.

FTF er enig i, at det er en afgørende udfordring at uddanne tilstrækkeligt mange på det videregående uddannelsesniveau. FTF har i relation til det nationale behov peget på nødvendigheden af at løfte uddannelsesmålsætning og er helt enig i den danske regerings udmelding om, at 60 % af en ungdomsårgang i 2020 skal opnå en videregående uddannelse. Af de 60 % skal 35 % udgøres af videregående uddannelse på de professions- og erhvervsrettede videregående uddannelser, hvis behovet indenfor områder som f.eks. sundhed, undervisning og det sociale område skal dækkes.

Det er derfor også positivt, at Kommissionen anbefaler medlemslandene at øge deres indsats for at sikre at flere opnår en videregående uddannelse bl.a. at der skal tiltrækkes flere unge fra bredere sociale lag. Andre elementer er reduktion af frafald og at skabe transparente sammenhænge mellem de forskellige dele af uddannelsessystemet.

4. Nødvendigt med øgede offentlige investeringer.

Kommissionens meddelelse lægger op til en øget privat finansiering, men såvel EU 2020 målsætningen om 40 % som den danske på 60 % kræver øgede offentlige investeringer i videregående uddannelse. Set i forhold til uddannelsesbehovet er det ikke realistisk at nå dette løft i 2020 med mindre EU medlemslandene faktisk vælger at prioritere uddannelsesindsatsen også økonomisk.

I Kommissionens meddelelse indgår også forslag bl.a. om etablering af finansielle styringsmekanismer, der bygger på uddannelsesfremskrivninger og vurdering af performance.

Kommissionens forslag er af flere grunde meget problematiske. Uddannelsesfremskrivninger kan være anvendelige, som et blandt flere bidrag til at fastlægge en overordnet uddannelsesstrategi, men metodisk indeholder disse fremskrivninger en usikkerhed, der gør dem uanvendelige til økonomisk styring af bestemte uddannelser. På samme måde vil kriterier om performance f.eks. beskæftigelsesgraden målt på bestemte uddannelser ikke være anvendelig som økonomisk styringsredskab. Tænk blot på den aktuelle beskæftigelsessituation for nyuddannede lærere eller sygeplejersker i Danmark, som ikke kan finde arbejde på grund af nedskæringerne i den offentlige sektor. Skulle uddannelsesinstitutionerne straffes økonomisk for denne situation?

5. Samspil mellem videregående uddannelse og samfund.

FTF mener at det er vigtigt at de videregående uddannelsesinstitutioner åbner sig op og går i dialog og samspil med det omgivende samfund. Med den brede og centrale rolle som de videregående uddannelser har, er der behov for fælles platforme hvor dialog og samarbejde kan udfolde sig

om forskningstemaer, uddannelsesbehov, kompetenceudvikling og om uddannelsernes innovative rolle.

Dialog og samarbejde skal ske med respekt for de videregående uddannelsernes brede formål. Rollen skal ikke reduceres til at opfylde "her og nu" behov på et "her og nu" arbejdsmarked. På samme måde skal forskningen ikke reduceres til kortsigtede behov. Det er vigtigt at finde balancen mellem de videregående uddannelser og de mange forskellige interesser hos aktører i samfundet, der ønsker dialog og samarbejde.

I forlængelse heraf er det også for snævert som Kommissionen gør det, at beskrive videntrekanten som et samspil mellem "education, research and business". Samspillet skal udtrykke en bred inddragelse af det samfund, som uddannelse og forskning er en del af.

Landsorganisationen i Danmark (LO): "LO har modtaget "Høring af Kommissionens meddelelse om modernisering af videregående uddannelse" fra EU-specialudvalget og ønsker at fremkomme med følgende kommentarer:

LO er enig i, at Europa har brug for flere med en videregående uddannelse. Kommissionen fremhæver i meddelelsen, at en af vejene til at nå dette mål er "tilskyndelse til inddragelse af elever fra underrepræsenterede grupper og "ikke traditionelle lærende", herunder voksne". Det er et vigtigt signal, at det nødvendige kompetenceløft i Danmark og i de øvrige europæiske lande også skal ske gennem forbedrede tilbud om videregående uddannelse til dem, der allerede er på arbejdsmarkedet.

LO opfordrer Kommissionen til at gøre det til et tydeligt mål, at en reform og modernisering af Europas videregående uddannelser ikke alene skal tage sigte på at uddanne flere unge – den skal også sikre mange voksne en videregående uddannelse

LO finder det meget positivt, at Kommissionen i meddelelsen bl.a. lægger stor vægt på:

- at der skal udvikles klare overgangsmuligheder fra erhvervsfaglige til videregående uddannelser
- at man skal modarbejde sociale skævheder i rekrutteringen
- at man skal sikre, at de kvalifikationer, kandidaterne får, skal være baseret på den efterspørgsel, der er på arbejdsmarkedet.

LO finder det ligeledes positivt, at det bl.a. beskrives, at der skal tilskyndes til "partnerskab og samarbejde med erhvervslivet", men mangler en klar reference til, at dette betyder inddragelse af arbejdsmarkedets parter, herunder de faglige organisationer.

LO kan også støtte den fortsatte udvikling af mobilitetsprogrammer for studerende og undervisere på de videregående uddannelser, og LO finder også, at betragtningerne om at knytte udviklingen af de videregående uddannelser til strategiske overvejelser i sektoren baseret på bl.a. netværks- eller klyngemodeller er perspektivrige.

LO kan endelig også tilslutte sig målsætningen om en bedre finansiering af de videregående uddannelser, men er skeptiske over for øget brug af "fleksible finansieringssystemer", hvis det betyder en ren privatisering (såvel gennem brugerbetaling som alene sponsoreret forskning) af de videregående uddannelser."

9. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Der er ikke kendskab til andres landes holdninger til meddelelsen.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen har ikke taget stilling til meddelelsen.

11. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt for Folketingets Europaudvalg.